
پرسش ها و پاسخ ها
پایگاه اطلاع رسانی دفتر منصور هاشمی خراسانی حفظه الله تعالی

موضوع:

عقاید؛ شناخت خداوند (وجود، صفات و افعال)

بسم الله الرحمن الرحیم

پرسش نویسنده: رضا تاریخ: ۱۳۹۶/۱۰/۲

آیا زلزله حتماً عذاب است؟ تکلیف کودکانی که کشته می‌شوند چیست؟

پاسخ تاریخ: ۱۳۹۶/۱۰/۱۱

زلزله، سیل، توفان، گردباد، صاعقه، سونامی، تگرگ، بهمن، خشکسالی، آتشفشان، رانش زمین، سرما یا گرمای غیر عادی و به طور کلّی همه‌ی بلایای زمینی یا آسمانی، با اسبابی مادّی واقع می‌شوند و غالباً قابل توضیح بر مبنای علوم طبیعی هستند، ولی این به معنای آن نیست که عذاب محسوب نمی‌شوند؛ چراکه عذاب به معنای مجازات گناه‌کاران است و این مقصود از بلا است، نه سبب آن و از این رو، کسانی که با توضیح اسباب مادّی بلایا بر مبنای علوم طبیعی، عذاب بودنشان را نفی می‌کنند، مغالطه می‌کنند؛ به این معنا که اسباب آن‌ها را با مقصود از آن‌ها خلط می‌کنند و این اشتباه بزرگی است.

بی‌گمان هر بلای زمینی یا آسمانی که واقع می‌شود، برای گناه‌کاران عذاب و برای پرهیزکاران رحمت است؛ چراکه گناه‌کاران اگر در آن کشته شوند به دوزخ می‌روند و اگر در آن زنده بمانند زهرچشمی در دنیا دیده‌اند تا در آخرت کیفر دردناک‌تری داشته باشند و پرهیزکاران اگر در آن کشته شوند به بهشت می‌روند و اگر در آن زنده بمانند کفّاره‌ای در دنیا پرداخته‌اند تا در آخرت درجه‌ی والاتری داشته باشند، ولی مشهود است که بیشتر مردم از گناه‌کاران هستند و از این رو، هر بلای زمینی یا آسمانی که واقع می‌شود، برای بیشتر آنان عذاب به شمار می‌رود، بل از عموم و اطلاق سخن خداوند به دست می‌آید که هیچ شهر یا روستایی با بلایی زمینی یا آسمانی ویران نمی‌شود، مگر اینکه اهل آن گناه‌کار هستند؛ به این معنا که یا خود گناه می‌ورزند و یا دیگران را از گناه باز نمی‌دارند؛ چراکه خداوند صریحاً فرموده است: ﴿وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَى إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ﴾[1]؛

۱. القصص/ ۵۹

«و ما هرگز نابود کننده‌ی سرزمین‌ها نیستیم مگر در حالی که اهل آن‌ها ستمکار هستند» و فرموده است: ﴿وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرَى بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا مُصْلِحُونَ﴾[۱]؛ «و پروردگارت هرگز سرزمین‌ها را از روی ظلم نابود نمی‌کند در حالی که اهل آن‌ها اصلاح کننده هستند».

بنابراین، زلزله، سیل، توفان، گردباد، صاعقه، سونامی، تگرگ، بهمن، خشکسالی، آتشفشان، رانش زمین، سرما یا گرمای غیر عادی و به طور کلّی همه‌ی پدیده‌های ترسناک و غیر مترقّبه‌ای که بلایای طبیعی نامیده می‌شوند، از دو حال خارج نیستند: یا خسارات مالی و جانی به همراه دارند که در این صورت برای گناه‌کاران عذاب و برای پرهیزکاران رحمت‌اند و یا خسارات مالی و جانی به همراه ندارند که در این صورت برای هر دو گروه انذار و تخویف از عذاب هستند، تا گناه‌کاران از گناه خود بازگردند و پرهیزکاران بر پرهیز خود بیفزایند؛ همچنانکه هیچ گاه به ویرانی‌های فراگیر و فوق العاده نمی‌انجامند مگر در شهرها و روستاهایی که اهل آن‌ها گناه‌کار هستند، تا عبرتی برای شهرها و روستاهای دیگر باشند. البته این چیزی نیست که از طریق علوم طبیعی دانسته شود؛ چراکه علوم طبیعی درباره‌ی مقاصد خداوند بحث نمی‌کنند، بل چیزی است که از طریق وحی دانسته می‌شود؛ چراکه تنها وحی از مقاصد خداوند خبر می‌دهد. این در کتاب خداوند نوشته شده است، ولی شیاطین انسی و جنّی که نمی‌خواهند آب در دل‌های مردم تکان بخورد، مبادا گناه‌کاران از گناه خود بازگردند و پرهیزکاران بر پرهیز خود بیفزایند، می‌کوشند که همه‌ی این بلایا را بی‌هدف و بی‌ارتباط با اعمال مردم جلوه دهند، تا هیچ گونه عبرت‌آموزی و بازدارندگی برای آنان نداشته باشند، در حالی که یکی از اهداف اصلی خداوند از این بلایا، عبرت‌آموزی و بازدارندگی برای آنان است؛ چنانکه فرموده است: ﴿وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَى دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾[۲]؛ «و هرآینه آنان را از عذاب کوچک‌تر پیش از عذاب بزرگ‌تر می‌چشانیم باشد که آنان بازگردند» و فرموده است: ﴿فَلَوْلَا إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا وَلَكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾[۳]؛ «پس چرا هنگامی که عذابمان آنان را آمد تضرّع نکردند؟ بلکه دل‌هاشان سخت شد و شیطان کاری که می‌کردند را برایشان آراست».

اما کودکان نابالغی که در این بلایا کشته می‌شوند، مانند کودکان نابالغی هستند که در سایر حوادث از دنیا می‌روند و در آخرت به سبب گناه دیگران مؤاخذه نمی‌شوند؛ چنانکه خداوند فرموده است: ﴿أَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى﴾[۴]؛ «اینکه هیچ حمل کننده‌ای گناه دیگری را حمل نمی‌کند»، بل چه بسا کشته شده توسّط کسانی محسوب می‌شوند که با گناه خود سبب نزول بلایا شده‌اند؛ چراکه در حقیقت آنان زمینه‌ی مرگ این کودکان را فراهم ساخته‌اند؛ چنانکه خداوند فرموده است:

---

۱. هود/ ۱۱۷
۲. السّجدة/ ۲۱
۳. الأنعام/ ۴۳
۴. النّجم/ ۳۸

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَلَكِنَّ النَّاسَ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾[۱]؛ «هرآینه خداوند به مردم هیچ ظلمی نمی‌کند، بل مردم هستند که به خودشان ظلم می‌کنند» و فرموده است: ﴿وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾[۲]؛ «بپرهیزید از فتنه‌ای که تنها به کسانی از شما که ظلم کردند نمی‌رسد و بدانید که عقاب خداوند شدید است».

برای آگاهی بیشتر در این باره، به نقد و بررسی ۱۲۶ مراجعه کنید.

تعلیقات
پرسش‌ها و پاسخ‌های فرعی

پرسش فرعی ۱ — **نویسنده: حسین مشکات** — **تاریخ: ۱۳۹۹/۱/۲۱**

با تشکر از پاسخ‌های راه‌گشای شما زمینه‌سازان حقیقی ظهور امام مهدی علیه السلام، سؤالی ذهنم را درگیر کرده است که ممنون می‌شوم اگر مثل همیشه با پاسخ‌های مستدلّ خود راهنمایی کنید. مگر زلزله، سیل، خشکسالی و بلایای طبیعی، عذاب خداوند برای ظالمان و تذکّری برای آنان که زنده می‌مانند نیست؟ پس چرا این بلایا، بیشتر جوامع آسیب‌پذیر، فقیر و غالباً مستضعف را فلج می‌کند و کشتار زیادی را در آن‌ها به همراه دارد؟ در حالی که جوامعی هستند مانند کشورهای توسعه‌یافته که به معنای واقعی، کفر را در بر دارند و رسماً وجود خدا را انکار می‌کنند و به استعمار می‌پردازند و با این حال، عذاب کمتری از جانب خداوند بر آنان نازل می‌شود با اینکه استحقاق بیشتری برای عذاب دارند! آیا این با عدالت خداوند در تضاد نیست؟

پاسخ به پرسش فرعی ۱ — **تاریخ: ۱۳۹۹/۱/۲۶**

مشکل خاصّ کشورهای مستضعف، فقر است که از فساد و استبداد حاکمانشان و نیز سیاست‌های استعمارگرانه و سودجویانه‌ی کشورهای توسعه‌یافته نشأت گرفته است و از این رو، نمی‌توان آن را در ردیف بلایای طبیعی دانست که مصداق بارز عذاب خداوند هستند. فقر در حقیقت عذابی است که ظالمان بر مردم مستضعف وارد می‌کنند؛ مانند شکنجه‌ای که شکنجه‌گر بر زندانی وارد می‌کند و با این وصف، نمی‌توان آن را کار خداوند دانست، مگر بر مبنای جبرگرایان که مبنای درستی نیست؛ چراکه خداوند از آن نهی فرموده است و به سبب آن مجازات می‌کند و این نشان می‌دهد که در اختیار ظالمان است و می‌توانند از آن بپرهیزند. با این حال، اگر نظریّه‌ی بیشتر بودن بلایای طبیعی در کشورهای مستضعف را بپذیریم، باید به سه نکته توجّه داشته باشیم:

---

۱. یونس/ ۴۴
۲. الأنفال/ ۲۵

۱ . برخی بلایای طبیعی نیز به ظلم ظالمان باز می‌گردند؛ مانند گرم شدن هوا بر اثر افزایش گازهای گل‌خانه‌ای و گسترش بیابان‌ها بر اثر از بین رفتن مراتع و جنگل‌ها و شیوع برخی بیماری‌ها بر اثر آلوده شدن آب‌ها و محیط زیست که هر یک آثار سوئی بر زندگی مردم خصوصاً در کشورهای مستضعف دارد.

۲ . گاهی مظلوم بودن در پیشگاه خداوند با ظالم بودن یکسان است و آن هنگامی است که مظلوم، خود ظالم را بر خود مسلّط کرده است، یا برای از بین بردن سلطه‌ی او بر خود اقدام نمی‌کند. در هر یک از این دو صورت، مظلوم هم ظالم است؛ چراکه به خود ظلم کرده است و با این وصف، مجازات او توسّط خداوند، عادلانه خواهد بود؛ چنانکه فرموده است: ﴿وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾[۱]؛ «و خداوند به آنان ظلم نکرده است، ولی آنان به خود ظلم می‌کنند» و فرموده است: ﴿ذَلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ﴾[۲]؛ «آن به سبب چیزی است که دست‌هاتان پیش فرستاده است و خداوند ظلم کننده‌ی به بندگان نیست».

۳ . کمتر بودن عذاب گروهی از مردم در دنیا، لزوماً ناشی از بهتر بودن آنان در پیشگاه خداوند نیست، بلکه ممکن است ناشی از عکس آن یعنی بدتر بودنشان در پیشگاه خداوند باشد؛ چراکه گاهی مردم بدتر، کارهای خوبی هم انجام داده‌اند و خداوند -به اقتضای عدلش- می‌خواهد اجر آنان را در دنیا بدهد، تا در آخرت چیزی جز عذاب نداشته باشند؛ چنانکه فرموده است: ﴿لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ ۝ مَتَاعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ ۚ وَبِئْسَ الْمِهَادُ﴾[۳]؛ «جولان کسانی که کافر شدند در سرزمین‌ها تو را نفریبد؛ آن بهره‌ای ناچیز است، سپس جایگاهشان جهنّم است و آن بد خوابگاهی است» و فرموده است: ﴿مَتَاعٌ فِي الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ نُذِيقُهُمُ الْعَذَابَ الشَّدِيدَ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ﴾[۴]؛ «بهره‌ای در دنیاست، سپس به سوی ما باز می‌گردند، سپس آنان را عذابی شدید می‌چشانیم به سبب اینکه کافر شدند» و فرموده است: ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ ۖ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ﴾[۵]؛ «هر کس کِشت آخرت را خواهد، به کِشت او می‌افزاییم و هر کس کِشت دنیا را خواهد، از آن به او می‌دهیم و در آخرت برایش نصیبی نخواهد بود» و فرموده است: ﴿فَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ﴾[۶]؛ «پس برخی مردم می‌گویند که پروردگارا! به ما در دنیا بده و برایشان در آخرت هیچ بهره‌ای نیست». علاوه بر این، گاهی خداوند به مردم بدتر مهلت و امکانات بیشتری می‌دهد تا از یک سو بر شقاوت خود بیفزایند و از سوی دیگر مایه‌ی ابتلاء و امتحان سایر مردم باشند؛

---

۱ . آل عمران/ ۱۱۷
۲ . آل عمران/ ۱۸۲
۳ . آل عمران/ ۱۹۶ و ۱۹۷
۴ . یونس/ ۷۰
۵ . الشّوری/ ۲۰
۶ . البقرة/ ۲۰۰

چنانکه خود به این نکته اشاره کرده و فرموده است: ﴿وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ خَيْرٌ لِأَنْفُسِهِمْ ۚ إِنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ لِيَزْدَادُوا إِثْمًا ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ﴾[۱]؛ «و کسانی که کافر شدند نپندارند اینکه به آنان مهلت می‌دهیم برایشان بهتر است، تنها برای این به آنان مهلت می‌دهیم تا بر گناه بیفزایند و برایشان عذابی خوار کننده است» و فرموده است: ﴿فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ﴾[۲]؛ «پس چون چیزی که به آنان یادآوری شد را از یاد بردند، درهای هر چیزی را به رویشان گشودیم، تا اینکه به آنچه داده شدند شادمان گشتند، پس ناگاه آنان را گرفتیم، پس آن گاه نومید گشتند» و فرموده است: ﴿وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ۚ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَى﴾[۳]؛ «و چشمانت را به چیزی که اصنافی از آنان را از آن برخوردار ساختیم تا آنان را درباره‌اش بیازماییم ندوز و روزی پروردگارت بهتر و ماندگارتر است». از این رو، فرموده است: ﴿وَلَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمَنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ ۝ وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَابًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِئُونَ ۝ وَزُخْرُفًا ۚ وَإِنْ كُلُّ ذَٰلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۚ وَالْآخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ﴾[۴]؛ «و اگر نه این بود که مردم یک دسته می‌شدند، برای کسانی که به بخشاینده کافر می‌شوند، برای خانه‌هاشان سقف‌هایی از نقره و پله‌هایی قرار می‌دادیم که بر آن‌ها بالا روند و برای خانه‌هاشان دروازه‌هایی و تخت‌هایی که بر آن‌ها تکیه زنند و تزییناتی، در حالی که همه‌ی آن‌ها بهره‌ی زندگی دنیاست و آخرت نزد پروردگارت برای پرهیزکاران بهتر است».

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصور هاشمی خراسانی
بخش پاسخگویی به پرسش‌ها

۱. آل عمران/ ۱۷۸
۲. الأنعام/ ۴۴
۳. طه/ ۱۳۱
۴. الزّخرف/ ۳۳-۳۵